

78
А-19
Б

БІОГРАФІЯ І БІБЛІОГРАФІЯ
ВИЗНАЧНИХ МУЗИКАНТІВ

*Азат Амазасповіч
Аветісян*

Сторінки музичної долі

Азат Амазасповіч Аветісян – доцент кафедри камерного ансамблю Харківського державного інституту мистецтв ім. І.П. Котляревського

Міністерство наук та освіти України
Харківський національний університет мистецтв
ім. І. П. Котляревського

БІОГРАФІЯ І БІБЛІОГРАФІЯ ВИЗНАЧНИХ МУЗИКАНТІВ

Азат Амазасповіч Аветісян

Сторінки музичної долі

Харків –2017

Бібліотека ХНУМ

119413

АБ

УДК 7.071.1(477)
ББК 85.313(4УКР)8
А19

Серію засновано у 2002 році

Затверджено до друку Вченою радою Харківського національного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського (протокол №27.10.2016)

119413

Автор-упорядник кандидат мистецтвознавства,
доцент *Е.Б. Купріяненко*

Азат Амазаспович Аветісян / Харківський національний університет
мистецтв ім. І. П. Котляревського.

У виданні висвітлено основні етапи творчого життя відомого харківського музиканта і викладача, доцента Харківського національного університета мистецтв ім. І. П. Котляревського
А. А. Аветісяна

УДК7.071.1(477)
ББК 85.313(4УКР)8
А19

Харківський національний університет мистецтв
ім. І.П. Котляревського, 2017

119413

Життєвий та творчий шлях А.А. Аветісяна

Азат Амазаспович Аветісян є одним з найяскравіших представників української школи камерно-інструментального мистецтва. Роки його педагогічної діяльності (1970-1995 рр.) у стінах Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського – одна з яскравих сторінок в історії кафедри камерного ансамблю та вузу. Його ім'я добре відомо музичному Харкову і назавжди вписано золотими літерами на небосхилі.

Азат Амазаспович Аветісян заклав основи і створив власну камерно-інструментальну школу по якій сьогодні продовжують працювати як у Харкові так і у музичному світі. Колеги та випускники ХНУМ такі як проф. О. М. Щелкановцева, доц. І. Ф. Гайда, доц. Е. Б. Купріяненко, ст. викл. І. В. Чернявський, ст. викладач кафедри спеціального фортепіано Н. О. Сутулова, викладач-методист відділу камерного ансамблю та концертмейстерської майстерності ХССМШ-і І. О. Русанова та інші впроваджують та поширюють його педагогічні принципи. Де б не були випускники Аветісяна – піаністи, скрипалі, віолончелісти, альтисти всі вони з гордістю носять ім'я продовжувача його Школи. Мені також випало велике музичне щастя займатися в класі Аветісяна.

Згадуючи про свого друга і соратника кандидат мистецтвознавства, професор ХНУМ Олена Михайлівна Щелкановцева напише. «Він – самородок, що сформувався поза якою – небудь певною фортепіанної школи. Індивідуальність, гра, яка завжди викликала палкі суперечки, – то захоплюючи, то викликаючи протест. В його інтерпретації завжди був присутній пошук самостійних рішень. Аветісян – музикант, наділений невичерпною творчою фантазією та інтуїцією. Його виконавська манера гіпнотизувала, змушуючи покійно слідувати за

її розвитком». І далі: «Це був педагог, без якого неможливо уявити кафедру камерного ансамблю. Шалено любив роботу і спілкування зі студентами. У останні часи, вже хворий, він використовував кожен рідкісну хвилину відносноного полегшення для занять з музикантами. Педагог милістю Божої розкриваючи свої задуми з вражаючою ясністю заражав оточуючих своїм розумінням кожного окремого твору».

У всьому це був незвичайний чоловік. Слухаючи його гру в класі (під час показів) або гру його студентів і колеги по «цеху» і самі студенти розуміли, що перед ними справжня особистість — геній. Він і зовні був несхожим на інших. Інтелігентний, джерело безмерних знань, з приголомшливим почуттям гумору, і при цьому скромний, часто занурений у себе і в чутні звуки, окрилений новим почутим, прочитаним або побаченим.

А. А. Аветісян не належав до числа вузькопрофільних педагогів. Він був високоосвіченою людиною, володів широкими знаннями не тільки у галузі музичного мистецтва, але й був знавцем літератури, живопису, кіно та історії театру. Масштаб його творчої особистості, наявність якостей диригента і режисера (як наслідок – рідкісне відчуття музичної форми) в одній особі в останні роки життя призвели до створення ним свого камерного оркестру. Він блискуче знав оперне мистецтво, міг на високому рівні переконливо відтворити будь-яку з партитур (в його будинку зберігалося безліч редакцій різних опер). Свого роду це була людина – оркестр.

Подібні знання були ґрунтом для надзвичайно зримих і яскравих асоціативних прикладів. А. А. Аветісян знаходив те єдине слово, художнє або життєвий порівняння які ключик допомагали в пошуку засобів виразності або технічного прийому. Підтверджені блискучим показом за роялем такі уроки не могли залишити байдужим нікого і викликали самий гарячий відгук.

Найдивовижніше те, що кожен ансамблевий склад та кожний розкритий зі студентами твір свідчить про неухильне сходження, про нові художні відкриття. В нього ніколи не було трафаретних, роками відпрацьованих інтерпретцій – схем того чи іншого твору. Ідти протореними шляхами не зважаючи на вчорашні успіхи і досягнення був не його стиль. Кожного заняття разом зі студентами йшов пошук найголовного у музичному виконавстві – найглибшого за музичним змістом и найпрофесійним у технічному втіленні.

Величезну роль для цього мала сама виконавська індивідуальність Аветісяна. Кожний зі студентів завжди запам'ятав те особливе враження, яке залишалося після його показів чи фрагменту, чи будь якого технічного прийому. Особлива магія відтворюлася, коли Аветісян починав працювати крупним мазками та грав твір цілком чи по частині. Це завжди було щось надзвичайне і під цим настроєм студенти виходили з класу. Тривалий час був потрібен, щоб на декілька кроків приблизитись до цього рівня. Але то частіше було зовсім не можливо.

Його показ для студентів та інших присутніх в аудиторії служив найвищим еталоном. Сама ж манера подачі зауважень, переконливе формулювання, слово, що шло до глибин свідомості, багатьом з студентів запам'яталися на довгі роки. Можна сміливо стверджувати, що випускники його класу не забули і вже на своїх заняттях продовжують із задоволенням цитувати багато з азатовських афоризмів і жартів. Його безцінні творчі «фішки».

А. А. Аветісян як ніхто інший володів мистецтвом відкривати «пласт за пластом» глибинні властивості досліджуваних творів, відкриваючи тим самим і в собі нові грані. Іншими словами, музикант перебував у постійному творчому зростанні. Завдяки своєму педагогічному дару розкривав незвідане в своїх студентах. Студенти його класу з великим нетерпінням чекали нових занять, не упускаючи часу для відкриття несподіваних перспектив в собі та в музиці. У його

класі не завжди займалися лише «зірки», було багато студентів середнього рівня, які під впливом справжнього майстра на державних іспитах мали дуже професійний вигляд і найкращі відгуки та бали.

Слід зазначити ще одну рідкісну якість А. Аветісяна. У разі викладання камерного ансамблю струнниками вони, як правило, вміли вміють займатися зі студентами – піаністами, так як усі без винятка мають за плечима базу загального фортепіано. Але, щоб викладачі піаністи настільки відчували природні властивості інших неспоріднених інструментів (стосується не тільки рідного інструменту – рояля, а практично всіх академічних музичних інструментів) – це майже унікальний випадок.

Стосовно мене то і по тепершній час я перебуваю в деякому розпачі, звідкіль таке розуміння властивостей та специфіки струно-смічкових інструментів? Від настільки відчував саме природу звука у величому її різноманітті. У якій частині смичка ліпше заграти, як добре з'єднувати ноти для справжнього легато, як саме зробити впевнений перехід з позиції в позицію, як зіграти той чи інший складний штрих. А тембрально сторона, і тут також він панував та давав безліч цінних порад, підсилюючи власними почуттями та досягав необхідного для втілення музичного образу мишечного відчуття у лівій та правій руках скрипаля, альтиста чи віолончелиста.

Таким чином, це був справжній блискучай знавець виразових можливостей інструментів в їх сольному та ансамблевому амплуа. На інтуїтивному і пізнавальному рівнях Аветісян володів тасмницями подолання всякого роду інструментально-технічних складнощів. Цікавим фактом, який підтверджує дану багатолікість і універсалізм творчої особистості є наступний. Мова йде про те, що студентами його класу часто була величезна кількість студентів, що навчаються на інших спеціальностях. Майбутні вокалісти і диригенти, студенти кафедри духових та народних інструментів, і навіть композитори шли до аудиторії

№ 104 до славетного музиканта за отриманням бажаних консультацій. Усі вони з пієтетом вбирали безцінні поради та рекомендації багатограного викладача-музиканта.

Не один раз ми становилися свідками деяких інструментальних перевтілень, коли Азат Амазаспович сміливо брав у руки віолончель, альт або скрипку та смичок і прагнув показати необхідний прийом. І це дійсно зразу розкривало погляд на власні помилки. Такі приклади зі зміною інструмента ми бачимо тільки у музичному фільмі «Форель» о квінтеті Шуберта, коли всі учасники ансамблю світові зірки -- Жаклін Дюпре, І. Перльман, Д. Баренбойм, П. Цукерман, З. Мета з блиском починають грати на інших інструментах. Приклад того ж сумісництва ми бачили і на наших заняттях і зрозуміло це в приводило студентів в стан повного захвату!

Особисто я, з посмішкою згадую епізод, коли під час роботи з нами (партія фортепіано Н. Сутулова) над початком Сонати для альту і фортепіано Д. Д. Шостаковича, мені довго не вдавався прийом початкового піццикато. Замість кварто-квинтових легатних за змістом ходів в мене виходило все навпаки. Проаналізувавши мої недоліки, Азат Амазаспович підходить і просить інструмент. Пристосовавшись до інструменту і до нових для себе відчуттів він виконав цей епізод так, як на його погляд, в ідеалі це мало бути прозвучати. Бажана звукова якість у результаті була досягнута.

Такі випадки були неодноразово і в подальшому. Вражало його тонке відчуття природи струнно-смічкових інструментів. Демонстрація прийомів роботи над складною акордовою технікою і технікою виконання подвійних нот, його відчуття струнної штрихової техніки і в цілому основ звукодобування — це просто унікальна якість для педагога-піаніста за фахом. Подібне явище взагалі дуже рідко зустрічається серед ансамблістів, і це ще раз підтверджує багатогранність обдарування Аветісяна.

Повагою користувався А. А. Аветісян і серед дорослої творчої аудиторії, співпрацював з багатьма харківськими композиторами. Так, багаторічна дружба пов'язувала його з Володимиром Золотухіним. Відомий український композитор, завідувач кафедрою композиції і інструментування ХНУМ, професор Володимир Максевич Золотухін на протязі усього життя звертався до Азата Амазасповича і за порадою і за критикою, зустрічаючи завжди людський відгук і незмінні творчі пронозиції.

А. А. Аветісян народився і виріс виключно в музичному середовищі. Талановитими музикантами були і мати Уляна Міграновна Аветісян, і дядя Тачат Мігранович Аветісян і рідний брат Міран Амазаспович Аветісян. Його мати вже в 12 років зарекомендувала себе як талановита піаністка. Закінчивши Харківську консерваторію вона довгі роки працювала педагогом та концертмейстером у Харківській середній спеціальній музичній школі-інтернаті.

Азат Аветісян народився 12 червня 1943 року. Дитинство його пройшло у важкий повоєнний час у злиднях в умовах малоприсаєднаних для життя. Однак незважаючи на всі складності генетичні здібності та бажання мати та сіна дали свої сходи. Азат надходить і згодом закінчує з золотою медаллю Харківську музичну десятирічку.

Справжня музична обдарованість Азата Амазасповича проявилася з самих ранніх років. Вже тоді харківські шанувальники музики знали і чекали виступи учня славетного педагога Регіни Самойловни Горовіц. За спогадами очевидців нам знайома, що одним з улюблених творів юного піаніста, що доводило слухачів в стан розчулення та сльоз, було виконання ним «Осінньої пісні» П. І. Чайковського з циклу «Пори року».

У роки навчання в школі був ще один важливий веховий та успішний проект – виконання юним піаністом зрілого твору – Концерту

№ 3 для фортепіано з оркестром Бетховена, що прозвучав в Харкові в супроводі симфонічного оркестра Харківської обласної філармонії.

Наступним етапом зростання молодого музиканта був блискучий вступ в один з кращих світових навчальних закладів. Поряд з нині визнаними піаністами Олексієм Наседкіним і Миколою Петровим, Азат Аветісян у 1965 — 1967 рр. входить до лідируючої трійки перспективних студентів Московської державної консерваторії ім. П. І. Чайковського (клас легендарного проф. Я. І. Зака). Однак блискучому виконавському майбутньому завадив зростаючий фізична хвороба. Позначилося і голодне дитинство і тяжкі життєві умови і численні години занять. Азат повертається у рідний Харків та продовжує свою освіту на заочному відділенні Харківського державного інституту мистецтв у класі Р. С. Горовіц.

По закінченні ХДІМ у 1968 році молодий музикант А. Аветісян працює в одній з музичних шкіл і згодом отримує пропозицію від Р. С. Горовіц працювати у стінах рідної Alma mater ассистентом. Однак, як пише Олександр Анічев «...незабаром, відчувши в ньому серйозно конкурента, відверто висловлює молодому педагогу свої претензії». І далі: «У той час це було сміливе протистояння себе авторитетної особистості загально визнаного педагога, але амбіції молоді людини не дозволили йому піти на компроміс. Позбувшись і без того малого

заробітку, він розумів, що прирікає на голодне існування не тільки себе, але і близьких».

Як пише відомий харківський музикознавець: «Допоміг випадок. Хтось із друзів порадив зустрітися з ректором консерваторії Георгієм Борисовичем Авер'яновим, який не замислюючись взяв його в педагогічний штат на кафедру камерно ансамблю». Одним з друзів як нам відомо була Наталія Гнатовська, і було це в 1970 році. Слід зазначити, що і в подальшому видатний з ректорів ХДУМ ім.

І.П. Котляревського, музикант з великої літери Г. Б. Авер'янов довірив А. А. Аветісяну заняття камерним ансамблем зі своєю дочкою – Мар'яною Авер'яною.

Педагогічний талант молодого педагога розкривався вже з перших років роботи і буквально відразу ж здобув любов з боку студентів і повагу колег. Почавши з усвідомлення і передачі власного виконавського досвіду, він з роками перетворився в чуйного педагога. об'єднавши в своїй школі кращі напрацювання вітчизняних і зарубіжних традицій.

Займатися в класі Азата Амазасповича була мрією кожного талановитого і просто небайдужего студента. Двері його класу були завжди відкриті, та навіть і при закритих дверях завжди знаходилися «вуха» з цікавістю прослуховуючого у класі музичне дійство.

Інших слів важко знайти, але насправді все , що відбувалось у класі під час занять А. Аветісяна це була свого роду магія... Знайомі та в деякій мірі прогнозовані студенти змінювалися до невпізнання, показуючи на заліках та іспитах абсолютно новий виконавський клас. В них з'являлося головне для музиканта – мислення! Інколи, у мене як у багатьох інших студентів, процес змін йшов поряд зі сльозами, але наслідок та користь від деяких тимчасових страждань того були варті. Залишається питанням, як і звідки навіть у студентів навіть середнього рівня обдарованості і технічного рівня все це відбувалося? На подібні

питання є лише одна відповідь – причина криється в таланті справжнього педагога Музиканта!

У класі Азата Амазасповича завжди панувала особлива напруга енергетичної зарядженості. Крім високого цього емоційного напруження, гнучкості перемикаць образно-емоційних станів, артистизму головна увага приділялася і чисто прищепленню і розвитку власне ансамблевих звичек та знань. Це йшло, перш за все, через розкриття композиторського стилю. Аналізувалася партитура твору, пропонувалися варіанти аранжування для відчуття тембрових версій партій лівої та правої руки піаніста та партії мелодичного інструменту. Поряд з цим неодмінно пропонувалися варіанти вивчення та етапи роботи, позначалися важливості та особливості функцій кожного з голосів у ансамблевій фактурі.

Сприйняття почутого відображалось у студентів на зовнішньої і зовнішньої реакції. Під час занять у аудиторії № 104 часто можна було почути громки голоси та сміх, але траплялися і реакції зі сльозами (особливо при роботі над великими камерно-інструментальними жанрами – тріо, квартет, квінтет). Незважаючи на тимчасові негаразди, студенти наполегливо прагнули шукати і відтворювати запропоновану викладачем інформацію.

Особисто для мене було великою радістю почути рідкісні схвальні зауваження від Азата Амазасповича (зазвичай похвали носили досить стриманий характер). Безумовно, це служило потужним стимулом і поштовхом для більш подальших інтенсивних пошуків. Так етап за етапом чуттєво і свідомо, часом з великими труднощами досягався професійний ріст. Від курсу до курсу нарощувався рівень і вимоги що йшли від складності вибраних творів.

Свої уявлення і особисті відчуття викладач ні в якій мірі не нав'язував. Свідомо запуслав власний пошуковий механізм, змушуючи студентів максимально творчо відноситись до розкриття змістовної

сторони твору. Всім студентам його класу відомо і пам'ятне наскільки Азат Амазаспович любив і ефектно застосовував всякого роду гострі афоризми. Зазначу максимально переконливість виникаючих асоціацій, які виникали або від самої музики, або від виконання студентів. Яскраві і барвисті вони були настільки переконливими, що здавалося найбільш оптимальними з усіх можливих за силою впливу. Вміло перебували часом карикатурні характеристики відносно невдалого прийому або непереконливих співзвуч.

Репертуарний багаж, що отримується в класі А. А. Аветисяна, був широкий і різномірний, багатий в стильовому та жанровому відносінах. Основу його методичних принципів становило поступове і поетапне формування музикантів-професіоналів. Традиційна тенденція в проходженні репертуару з її еволюцією «від творів класиків і через романтику до ХХ століття». Іноді тенденція порушувалася внаслідок продиктованих бажань самих студентів неодмінно вивчити той чи інший твір.

Незабутніми були і покази А. А. Аветисяна за роялем. У класі запанувала незвичайна атмосфера і очікування дива! Під час занять часто перебувало й численна аудиторія слухачів. Сто відсотків усіх слухачів під час показу потрапляли під «аветисянское музичне чарівність», позбавиться від чар впливу якого було дуже складно, та й не потрібно.

Характерною рисою Аветисяна-виконавця була особлива пластичність, гнучкість і естество ігрових рухів і прийомів. Природа обдарувала його виконавським апаратом різночесте пристосованим і природним саме для гри на роялі! Дивитися на одні руки його під час показів на уроці було верхом блаженства в поєднанні з видаваними звуками. Одна ця картина вводила нас у стані чарівної завороженості і чудадейства.

Він володів як наслідок незвичайно красивим і об'ємним звуком, яким завжди готовий був навчити. І головне – музична глибина проникнення в зміст музичного твору.

Уроки А. А. Аветісяна надовго залишилися в пам'яті завдяки сплаву таких компонентів як: зарядженість концертної подачі показу, різноманітна гама образів і станів, ансамблева злагодженість, незвичайна гнучкість і пластика взаємодій з партнером по ансамблю, методично вивірені способи роботи над технічними прийомами.

Неймовірна вимогливість у поєднанні з доброзичливістю, завжди приносили свої результати. На заняттях неодмінно панувала атмосфера довіри і творчого підйому, збагачена високою концентрацією уваги з боку студентів. Він працював дуже захоплено, незважаючи на стан свого здоров'я, завжди дивував своєю працездатністю. У підсумку, як правило, середня гра юних студентів перетворювалася до рівня професіоналів, і як наслідок, високі результати на перевірних іспитів та на випускних державних.

Азат Амазаспович вміло розкривав внутрішні резерви молодих музикантів, які найчастіше ними самими були ще не усвідомлені. Студентів цікавило в талановитому майстрі його глибинні музичні знання, магічна енергетика. Долучившись до неї, своєрідний запал почутих ідей і способів реалізації надовго зберігався не тільки до наступних уроків, але і залишався назавжди в пам'яті його учнів. Завдяки подібним класним виступам, кожен бажав розширити власні межі горизонту. Завдяки аветісяновським незабутнім заняттям виростили ми обрастили справжніми «крилами».

Весь творчий шлях, все музичне життя Азата Аветісяна що на перший погляд виглядають щасливими, на справі вистраждані і завойовані на кожному новому етапі і повороті. І навряд студентам і шанувальникам його таланту відомо, скільки титанічної праці вклав він в кожного з бажаних відкрити врата майстерності. З якою послідовністю

і скільки терпіння, витривалості, мужності і волі він виявляв в життєвих складних ситуаціях. Настільки його музикантська доля гідна найвищих слів подяки і пам'яті від нас, його учнів!

Дипломантами та лауреатами міжнародних конкурсів доц. ХНУМ ім. І.П. Котляревського в різні роки були – Г. Непомнящий (Німеччина), І. Ігнатченко (Україна), Ірина Ахрина (Ізраїль), Н. Сутулова (Україна, ХНУМ), Е. Купріяненко (Україна, ХНУМ), І. Чернявський (Україна, ХНУМ), В. Сусліков (Росія), М. Янсон (Росія), Є. Ломовцева (Україна) та інші. Серед відомих випускників – Є. Сковородніков (Канада), С. Макаров (Австралія), М. Могілевський (Австралія), Л. Таланко (Москва, Росія), А. Сидоренко (Росія), В. Ахрина (Ізраїль), О. Маслов (США), В. Самохлеб (США), Л. Юхновська (США), Ф. Рогоза (Німеччина), Л. Меркулова (Україна), Н. Золотих (Німеччина), Л. Лисенко (Голандія), І. Русанова (Україна, ХССМШ-і), Е. Амїрозян (Україна, ХССМШ-і), Н. Міхєєва (Україна, ХНУМ), Ж. Дедусенко (Україна, ХНУМ), В. Зац (Німеччина), Н. Гребенюк (Україна, ХНУМ), Н. В. Откидач (Росія), О. Батаєва (Україна, ХНУМ) та інші.

Воспоминания выпускников

Майя Янсон (Россия, Москва)

Прошло уже более 20 лет, как Азата Амазасповича Аветисянца (далее я буду называть его так, как называли студенты между собой – просто Азатом) не стало, но для меня этот человек настолько близкий и родной, что и сегодня, его яркий образ ярко сохраняет память.

Кажется, наши уроки были только вчера. Азат был абсолютно «солнечным человеком». Достаточно было увидеть хоть раз его открытую улыбку, чтобы почувствовать широту его души. Природа щедро наделила его талантом, но, увы, как это часто бывает, обделила здоровьем.

Последние годы мы с Азатом общались особенно близко, я была вхожа в их дом и достаточно хорошо знала всю его семью. О себе он рассказывал многое – и про годы учёбы в Московской консерватории, и про класс профессора Якова Израилевича Зака, студентом которого он был. Узнала я и про трагические события, связанные с его состоянием здоровья, после которых его мама Ульяна Мирановна вынуждена была вернуть сына обратно в Харьков.

Не раз слушала я и истории связанные с последующими за возвращением в Харьков занятиями у Регины Самойловны Горовиц, у которой он и заканчивал консерваторию.

Много говорили про музыкальный Харьков того времени. Как оказалось, многие пианисты (и не только) занимались и консультировались с Азатом перед поездками на различные концертные выступления и конкурсы (включая и международные).

После перестройки открылись границы, и харьковские музыканты начали уверенно покорять музыкальные вершины мира. Азат был своего рода «теневином» (это слово я уже значительно позже услышала в Москве). Номинально многие, приходящие за музыкальной помощью не занимаясь, но практически большое количество молодых музыкантов и более зрелого возраста приходили за бесценными советами. Почему музыканты шли за профессиональной помощью именно к нему? Что он давал особенного, чего не могли дать другие?

Мне кажется, что как педагог Азат давал главное – он мог «зажечь» ученика, «заразить его музыкой». Очень часто к нему приходили мастерски обученные ученики и студенты, которые, по его меткому выражению «играли без царя в голове». Так вот именно объяснить смысл исполняемого произведения, вдохнуть в него душу у Азата получалось как ни у кого другого.

А было все очень просто. Он честно прослушивал произведение от начала до конца. Потом сам садился за рояль и начинал играть. Говорил: «Понимаешь...» и рассказывал о музыке: что идёт, откуда и куда. При этом играл он великолепно! Такого певучего звука, такого прекрасного легато я не помню больше ни у кого. Прекрасно читал с листа любую партитуру! И даже, когда при сложности фактуры, ему не удавалось с листа воспроизвести её на 100%, суть исполняемой музыки он всегда передавал и улавливал полностью, целиком.

Музыкальное произведение становилось увлекательнейшим романом со своим сюжетом, со своими героями и своей фабулой. Во время исполнения Азат, как в «театре одного актёра», все это и воспроизводил и рассказывал студенту. В следующее занятие Азат, словно художник, мазок за мазком рисовал перед тобой картину и, ты, поначалу ничего не понимая, только в конце начинал видеть и охватывать уже в целом все произведение. Великолепно владея речью, имея от природы прекрасное чувство юмора. Азат с помощью нужного

и порой единственного меткого слова мог открыть ученику новые границы уже якобы хорошо исполняемого музыкального сочинения. После такого урока (особенно после первого занятия) хотелось одного – поскорее добежать к роялю и повторить, закрепить все то, что поразило и вдохновило.

Так получилось, что наш курс стал последним выпуском Азата. Звёздным выпуском. В этот год Азат уже по состоянию здоровья не мог съездить в консерваторию и ему разрешили уроки проводить у себя дома, в маленькой «хрущевке» на Павловом Поле. Как же ему, с его кипучей энергией, там было тесно! Мне он неоднократно жаловался, что «эти стены на него давят» и что «к сожалению, сейчас мир я вижу только из окна своей квартиры». Но при этом он всегда был открыт для чего-то нового, особенно для новых музыкальных впечатлений.

На выпуск мы с Игорем Еременко готовили виолончельную сонату А. Шнитке: музыку очень драматичную и сложную. Магнетические линии пронизывают эту сонату: смысл музыки не раскрывается сразу в виде готовой информации, а требует вхождения, эмоционального вживания - являясь, по существу, своеобразным процессом исследования. В течение учебного года мы под чутким руководством Азата были в творческом поиске этого смысла. И случилось чудо: он раскрылся перед нами лишь в самом конце, практически перед экзаменом и стал итогом всей нашей работы. Выпускной экзамен, казалось, открыл новое измерение в постижении нами этой музыки. Мне кажется нам с Игорем удалось передать экстатическое состояние сонаты Шнитке. После последней части показалось, что все погрузилось в какой-то транс. Вывел нас из него гудок автомобиля на улице, который четко прозвучал на последней виолончельной ноте «до» сонаты. По состоянию здоровья, Азат не присутствовал на нашем выпускном экзамене, но был очень доволен результатом и отзывами коллег. Все его ансамбли получили «пятерки», и он был счастлив.

После экзамена мы приехали к Азату домой с цветами, пили чай, строили далеко идущие планы... Через месяц ребята позвонили и сообщили, что он в больнице. Мы собрались и поехали к нему. Это был последний раз, когда я его видела...

Я помню, как Азат с упоением рассказал мне одну христианскую притчу, сравнив её с прелюдией «Шаги на снегу» К. Дебюсси: «Человек встретился на Небесах с Богом. Бог показал человеку весь его жизненный путь, где по следам было видно, что Господь все время шел рядом с человеком. Но тут человек увидел самые тяжелые периоды своей жизни, а там были только одни следы. Тогда он обратился к Богу с упреком: «Господи, когда мне было трудно, ты меня оставил!» На что Бог ответил: «Ошибаешься, там не твои следы, в то время я нес тебя на руках».

Когда я слушаю эту пьесу, я всегда вспоминаю его – такого светлого, и всегда улыбающегося.

Алексей Сова (Израиль)

Вспоминая Азата я всегда улыбаюсь. Он и сам очень часто улыбался, такой особенной заразительной улыбкой и вообще обладал искрометным чувством юмора и к жизни относился легко не смотря на все “но”.

Спустя 25 лет я помню и его улыбку и голос и взгляд и эти весьма ощутимые вибрации, которые возникали, когда он играл. Его игра была не просто совершенной, она обладала магнетической силой воздействия на слушателя. Этой силой исходившей из него, он заряжал все и вся вокруг. В присутствии Азата все как бы приходило к гармонии, неясное становилось ясным, неживое становилось живым. Люди начинали слышать, видеть чувствовать, а иногда даже “беззвучие” начинали играть.

Первый раз на урок к Азату меня привела Наташа Сутулова, за что ей большое спасибо. Ощущение во время игры было такое, что тебя видят насквозь. Мое самомнение разбилось после нескольких фраз о самой сути этой музыки. Я был полностью обезоружен и обескуражен. Я понимал, что от меня требуют решения новых задач на качественно ином уровне, но был к этому не готов и разочарован собой.

Но потом был второй урок, третий, мое напряжение прошло, а через какое-то время я попал в класс к Азарту и стал его полноправным студентом. В этот период Азат по состоянию здоровья преподавал дома. Это позволило мне лучше и ближе узнать его и осознать всю широту его натуры.

Очень щедрый и гостеприимный хозяин. Феноменальный рассказчик и внимательный слушатель. Эрудит, шутник, душа любой компании, большой эстет, гурман и кулинар. Перфекционист во всем важном и философ во всем не важном. Очень чуткий педагог и человек.

У Азата был свой неповторимый стиль. Свой стиль речи, свой стиль общения и конечно свой стиль в музыке. Этот стиль, как мне кажется, был основан на точном попадании в стилистические тонкости изучаемых произведений, в их ритм и настроения. В широком понимании это был знаток человеческой природы, природы как таковой и природы вещей и связи возникающей между ними. Это была его особенная черта - видеть и находить во всем новые связи.

Для меня Азат является примером мужества как человека так и музыканта, примером непосредственного, неформального отношения к музыке, примером уважения к людям и профессии. Я с гордостью говорю, что я ученик Азата, и надеюсь, что чему-то у него научился.

Наталья Онищенко (Россия, Белгород)

С Автисьяном я впервые познакомилась в 1987 году, будучи студенткой первого курса. Первое что обратило мое внимание – это его харизма и ощущение подлинной радости от общения с музыкой и музыкантами. Тогда Азат Амазаспович организовал камерный оркестр, в котором играли лучшие из лучших. К сожалению, оркестр долго не просуществовал, так как был на добровольных основах, но до сих пор помню, то радостное чувство, которое было у всех нас от этих репетиций.

Со второго курса, я приступила к занятиям камерным ансамблем, и занималась сразу в двух составах вплоть до государственных экзаменов. Это послужило в моей будущей жизни самой большой музыкантской школой. Вспоминая уроки Автисьяна анализирую насколько индивидуально он подходил к каждому из пианистов. Казалось бы, общие для всех принципы «механики исполнения», принципы выбора аппликатуры, стилистические особенности он абсолютно по-разному освещал с каждым из студентов, находя наиболее доступные и убедительные доводы для достижения желаемого результата.

Оригинален был его подход к разучиванию кантатных эпизодов. Он направлял мой поиск в плане применения вибрации -- одного из главных выразительных средств на струнно-смычковых. Где требовалась романтическая краска, где поэтика городского романа, а где классическая стройность. Парадокс, но именно Автисьян научил меня разнообразной вибрации, что говорит о знании природы струнно-смычковых инструментов и вообще о его высоком музыкальном профессионализме. Годы обучения прошли

не зря, и именно он предрек мне не педагогическое, а оркестровое, в том числе камерно-ансамблевое будущее.

В течении длительного времени во время своей работы в Харьковском филармоническом симфоническом оркестре я много общалась с Миграном Аветисяном (младший брат). И именно от него я слышала рассказы об их удивительной семье. Они происходили от персидских армян. В начале прошлого века во время резни, мать, переодев мальчиков в девочек, через Турцию вывезла, тем самым спасая своих детей. Отмечу, что вся семья Аветисянов была музыкальной, включая маму Ульяну Мирановну и её братьев.

Мать Азата была блестящей пианисткой и в тяжелое время вырастила таких удивительных и одаренных детей. Дядя Тачат говорил: «Азатик, так глубоко играет и так божественно, но больше всего я боялся того момента, когда Ульяна встанет из-за рояля и завершит своего Шопена». Азат всегда отзывался о маме с особой нежностью, а Мигран – боготворил. Думаю что музыкальной душой этой талантливой семьи – была Ульяна Миграновна.

Вспоминая уроки Аветисяна хочу сказать, что каждый из них превращался в своего рода блестящий мастер класс. Это не простой отличие от обычного урока, а особенный вид педагогической деятельности. Узкая направленность заменяется на крупный мазок мастера. Во главу угла ставится режиссура. Потому, сказанное и показанное на такого рода занятиях въедалась на всю жизнь в душу и память. С полной и исчерпывающей информацией уходили мы с уроков Азата Амазасповича.

Я благодарна судьбе за встречу и уроки с первоклассным мирового значения МУЗЫКАНТОМ!

Ольга Батаева (Украина, Харьков)

Азат Амазаспович сыграл в моей жизни очень значительную роль. Он ввел меня в мир глубокого настоящего восприятия музыки, понимая её высокое предназначение и служение, для нас будущих музыкантов.

...Небольшая квартира № 39 на третьем этаже пятиэтажного дома № 22-б, что по улице Деревянка. Туда меня, 13-ти летнюю выпускницу ДМШ № 14 привела мой первый педагог, Сиротина Татьяна Давидовна. Я собиралась поступать в ХССМШИ и играла довольно сложную программу. Спорным вопросом для многих педагогов, слушающих меня, был выбор на 17-ой Сопате Бетховена. «Слишком глубокая музыка для семиклассницы!». Но у меня оставалось непреодолимое желание играть именно её. Можно представить как я волновалась впервые идя на прослушивание, ведь Татьяна Давидовна предупредила – «Это музыкант очень высокого уровня, он учился в московской консерватории»

Звоним, заходим. Встречает невысокий, полноватый человек, с очень добрым, открытым и приветливым выражением лица. Атмосфера непринужденности, радушности, простоты сразу расположила к хозяину дома и его маме Ульяне Мирановне. Исчезли скованность и взволнованность. Нас пригласили в довольно тесную комнату, основную часть которой занимал рояль. Азат Амазаспович взял свою неизменную пол-литровую кружку с чаем, с обязательным лимоном, приготовившись слушать меня.

Слушал внимательно, не останавливая, давая возможность мне высказаться. Потом сел за рояль и начал играть... Я была поражена, он играл мои произведения с листа и в самых быстрых темпах. И сразу все стало на свои места. Сопата Бетховена была открыта для

меня заново в его исполнении! Затем последовали объяснения этой музыки со значением первого арпеджио, затем последующего речитатива, внутреннего драматизма в сопоставлении тем, драматургией их развития, высотой переживания в кульминационной зоне разработки и неожиданным затишьем в конце части, где борьба и волнения замирают.

Навсегда запомню то чувства настоящего артистического волнения от услышанного. Когда поздно вечером после урока я шла домой по улицам весеннего Харькова, меня охватило переполняющее ощущение счастья, я была как звенящая, поющая струна.

Надо ли говорить как много и упорно я занималась, чтобы добиться того звучания, представление о котором у меня возникло после урока с Азатом Амазасповичем. И награда! Накануне экзамена после очередного урока -- генеральной репетиции у него, из соседней комнаты вышла Ульяна Мирановна, сама великолепный пианист-концертмейстер, и сказала: «Не могла удержаться, чтобы не сказать, как ты по-другому стала играть, по-взрослому!»

Легко без оговорок я поступила в десятилетку, впереди были долгие годы учебы в школе, затем в Харьковском государственном институте искусств, где мне посчастливилось учиться и постигать законы камерно-ансамблевого исполнительства в классе любимого, уважаемого, уникального и талантливейшего Азата Амазасповича Аветисяна. Низкий поклон ему, огромная благодарность и вечная память!

РЕПЕРТУАРНИЙ СПИСОК

У класі А.А. Аветісяна вивчалися різні за жанром камерні твори. Вагому частину репертуару склали твори класичного напрямку, формуючи професійні навички початківців камерних ансамблів. Перший етап складався з роботи над творами віденської класики. Сонати Гайдна, Моцарта, Бетховена, фортепіанні тріо та квартети дозволяли в прозорчій фактурі робити професійні кроки спілкування в ансамблевій грі. Далі йшла романтична музика, безліч ансамблевих творів різних композиторів та складів. Твори сучасних композиторів, в том числі українських Аветісян включав до репертуару починаючи з 4-го курсу.

СОНАТИ ДЛЯ СКРИПКИ ТА ФОРТЕПІАНО

Аляб <u>св.О.</u>	Соната
Бабаджанян А.	Соната
Барток Б.	Соната
Бах Й.С.	Соната
Бетховен Л.	Соната
Бібік В.	Соната
Брамс Й.	Соната
Бріттен Б.	Соната
Вайнберг М.	Соната
Гайдн Й.	Соната
Гнатовська О.	Соната
Гріг Е.	Соната
Дворжак А.	Соната
Дебюссі К.	Соната
Іценко Ю.	Соната

Коляда М.	Соната
Косенко В.	Соната
Красотов О.	Соната
Лятошинський Б.	Соната
Мансурян Г.	Соната
Мендельсон Ф.	Соната
Метнер М.	Соната № 1 - 3
Моцарт В.	Соната
Мясковський М.	Соната
Ніколаєва Л.	Соната
Прокоф'єв С.	Соната
Пуленк Ф.	Соната
Равель М.	Соната
Респігі О.	Соната
Рубінштейн А.	Соната
Сен-Санс К.	Сонати, тв. 75, 102
Скорик М.	Соната №1, 2
Стравінський І.	Концертний дует
Тансєв С.	Соната
Форе Г.	Соната
Франк С.	Соната
Хчатурян К.	Соната
Хіндеміт П.	Соната № 1, 2
Чайковський Б.	Соната
Шимоновський К.	Соната
Шнітке А.	Соната № 1, 2, Сюїта в класичному стилі
Шостаковіч Д.	Соната
Штраус Р.	Соната
Шуберт Ф.	Сонати №1 – 3, “Блискуче рондо”, Дует
Шуман Р.	Сонати № 1, 2

СОНАТИ ДЛЯ АЛЬТА І ФОРТЕПІАНО

Бах Й.С.	Сонати № 1 – 3
Бібік В.	Соната
Брамс Й.	Сонати № 1, 2
Васіленко М.	Соната
Глінка М.	Соната
Головін О.	Соната
Іщенко Ю.	Соната
Кутавічус Ю.	Соната
Лятошинський Б.	Дві п'єси
Мансурян Т.	Соната
Мартіну Б.	Соната
Мійо Д.	Сонати № 1, 2, “Чотити портрети”
Мясковський М.	Соната
Онеггер А.	Соната
Рубінштейн А.	Соната
Хіндеміт П.	Соната
Шостаковіч Д.	Соната
Шуман Р.	“Казкові картини”

СОНАТИ ДЛЯ ВІОЛОНЧЕЛІ ТА ФОРТЕПІАНО

Барбер С.	Соната
Бах Й.С.	Сонати №1 – 3
Бетховен Л.	Сонати №1 – 5
Бібік В.	Сонати № 1, 2
Бріттен Б.	Соната
Вайнберг М.	Соната
Гпатовська О.	Соната
Гречанинов О.	Соната
Гріг Є.	Соната
Дебюссі К.	Соната
Іщенко Ю.	Сонати № 1, 2
Косенко В.	Соната
Мансурян Т.	Соната
Мендельсон Ф.	Сонати № 1, 2
Мясковський М.	Сонати № 1, 2
Прокоф'єв С.	Соната
Рахманінов С.	Соната
Регер М.	Соната
Рубінштейн А.	Соната
Сен-Санс К.	Соната
Шнітке А.	Соната
Шостакович Д.	Соната
Штогаренко А.	Соната
Штраус Р.	Соната
Шуман Р.	“П'ять п'єс в народному стилі”

ФОРТЕПІАННІ ТРІО, КВАРТЕТИ ТА КВІНТЕТИ

Аляб'єв О.	Квінтет
Аренський А.	Тріо
Бабаджянян А.	Тріо
Бородін О.	Квінтет
Бетховен Л.	Тріо (всі), Квартети
Бібік В.	Тріо
Брамс Й.	Тріо, Квінтет
Васеленко В.	Тріо
Гайдн Й.	Тріо (всі)
Гедіке О.	Тріо
Дворжк А.	Тріо, Квартет, Квінтет
Мендельсон Ф.	Тріо, Квартет
Моцарт В.	Тріо, Квартети
Рахманінов С.	Елегічне тріо соль-мінор, Тріо мі мінор
Свиридов Г.	Тріо, Квартети
Сен-Санс К.	Тріо, Квінтет
Сметана Б.	Тріо
Чайковський П.	Тріо
Штраус Р.	Квартет
Франк С.	Квінтет
Шостакович Д.	Тріо, Квінтет
Шуберт Ф.	Тріо, Квінтет
Шуман Р.	Тріо, Квартет, Квінтет
Шнітке А.	Тріо, Квінтет